

Zdánlivě paradoxní zákon, že národní typičnost a osobitost se jeví nejčastěji a pociťuje nejintenzivněji, ponořila-li se dříve do kypivého dění a vršení světového a přivlastnila-li si obsah světové kultury v jejich posledních vymoženostech, zdá se tu být opět jednou potvrzen.

Z dějin našeho uměleckého vývoje se může aspoň trochu vyvozovat, že kdykoliv jsme byli skutečně na vrcholu současných proudů, vlastníce co nejplněji technické vymoženosti, po každé z toho také vyplynulo rozšíření národně typického obsahu. Po každé, kdy se básníci a umělci osvobodili od všeobecných abstraktních hesel oficiální národní politiky, kdy chtěli hledat a nalézat — podle skvělého slova Goethova — höchst *selbst-süchtig* jen svou vlastní duševní spásu a nehleděli si přitom ničeho než své — čistě *egoistické* radosti ze svého vlastního duševního růstu —, tehdy nikdy špatně nepochodila ani národní typičnost.

Praha

Theodor Novák

V Theodoru Novákovi zemřelo nekonečně víc než odborný a exaktně vědecký badatel: byl mi především myslitel a filosof, člověk krásné duševní kultury, posvěcené čelo, celý duch a smělé, nebojácné, srdnaté srdce.

Zvláštní, skoro románové kouzlo leželo pro mne v tom tichém, slabém, hubeném a roztomile nesmělém hochovi, jenž se rozněcoval v plynou, až překotnou výmluvnost jen tehdy, když se jednalo o jeho drahé duševní statky, a jenž kryl za křehkou formou velkou hotovost a pevnost myšlenky a vytrvalost vůle a slučoval s neúpornou, odbornou, detailovou prací smělé jednotné zření filosofické ve velikém, slavném vržení světla a vášnivý kult vysokého a cudného umění snu a pýchy.

Tichý a plachý vnějškem a přitom uvnitř žijící vášnivým životem a trávený jím, pilný, střízlivý a svědomitý do pedantismu a přitom veliké, široce rozepjaté obraznosti a nebojácného, sladkého a srdnatého srdce — rozmilá směs dítěte, učence, filosofa, básníka a snivce — tak rýsuje se mi před očima.

Monistický názor světa nebyl mu jen knižním theorematem, byl mu především vírou, životem, jistotou: bylo to v první řadě odvážné, statečné a bezelstné srdce, celé proniknuté a napojené týmž světelným optimismem a touze strašně silnou a oddanou důvěrou ve vesmír jako Spinoza, Goethe, Shelley anebo Emerson.

Důvěřoval jako oni, že Kosmos má veliký a krásný smysl a že není v něm pro sílu, práci, oddanost zmaru a smrti. Nebyl mu ani lstí a pastí, ani temnotou, ani hrou — byl mu sluhou rozumu, síly a práce, nadšeným a oddaným pomocníkem vůle a ideje.

Vhazoval stále celé svoje srdce do vod chvíle, náhody a touhy a věřil, že vynesou je na povrch, poněvadž v ekonomii světa nemůže být zmaru žádné hodnotě.

Tak bylo dětsky důvěřivé, tak bylo mužně vytrvalé a tak pevné toto srdce.

Nemělo potřebí mystiky smrti a nemilovalo alegorické hry se stíny právě proto, že bylo tak poctivé, nebojácné a důvěřivé. Vesmír mu měl svůj smysl v životě a svoje mysterium v práci, a nebylo mu většího tajemství nad všední den a jiné věčnosti kromě plnosti a krásy chvíle.

Soudilo se Spinozou, že všecka moudrost je v přemýšlení o životě a ne o smrti, a s Nietzschem se odvracelo od všeho zásvětí.

Milovalo plné, bílé denní světlo a jeho jedinou svatost.

A pak — umění.

To umění, které sytilo všechny jeho potřeby snu a obraznosti, kde nestačilo nábo-

ženství. Umění veliké a přísné, cudné a vášnivě, umění Severu, které převzalo funkci náboženství a nese všechny ony lidské krásy a pýchy, jež vzalo s jeho mdlých rukou: Goetha, Wagnera, Ibsena.

A toto oddané, důvěřivé srdce padlo tak náhle a zákeřně, jakoby zrazeno a zaskočeno, že se chce vzkřiknout člověku se Shelleym, který zaplakal nad Keatsem: Kdes byla mocná Matko, když kles'?